Raketová základňa Devínska Kobyla

Raketová základňa na vrchole Devínskej Kobyly, so svojou históriou a súčasným stavom, predstavuje problematické miesto, s ktorým sa treba vyrovnať. Zvýšený záujem ľudí o prírodné lokality v poslednom období, a v neposlednom rade aj prítomnosť atraktívnej turistickej rozhľadne, nabádajú na definovanie novej funkčnej náplne, vyrovnávanie sa skultúrnením, upratanim. Vzniká však otázka, či takéto skultúrnenie neochudobní a neohrozí prírodné prostredie, v ktorom sa základňa nachádza. Opačným spôsobom vyrovnávania sa s miestom je snaha o úplné odstránenie stôp po základni, tzv. ekologickej záťaže, a návrat pôvodného stavu prostredia. Čo je však tento pôvodný stav? Náletové nepôvodné dreviny, nachádzajúce sa na území posledných približne 70 rokov? Pasienky pre ovce a kozy, ktoré sa na Devínskej Kobyle nachádzali predtým? Alebo dokonca rímske vinice z obdobia okolo 1. stor. pred naším letopočtom? Aj keby bolo možné odpovedať na túto otázku, je vôbec správna takáto eliminácia nepríjemných spomienok a stôp zlyhaných ideológií?
Návrh úpravy areálu raketovej základne sa snaží reagovať na túto komplexnú a paradoxnú situáciu. Určuje kontrolované miesta a miesta ponechané prírodnej divokosti, odstraňuje a zároveň zachováva, ukazuje viditeľné aj neviditeľné pamäťové stopy miesta.

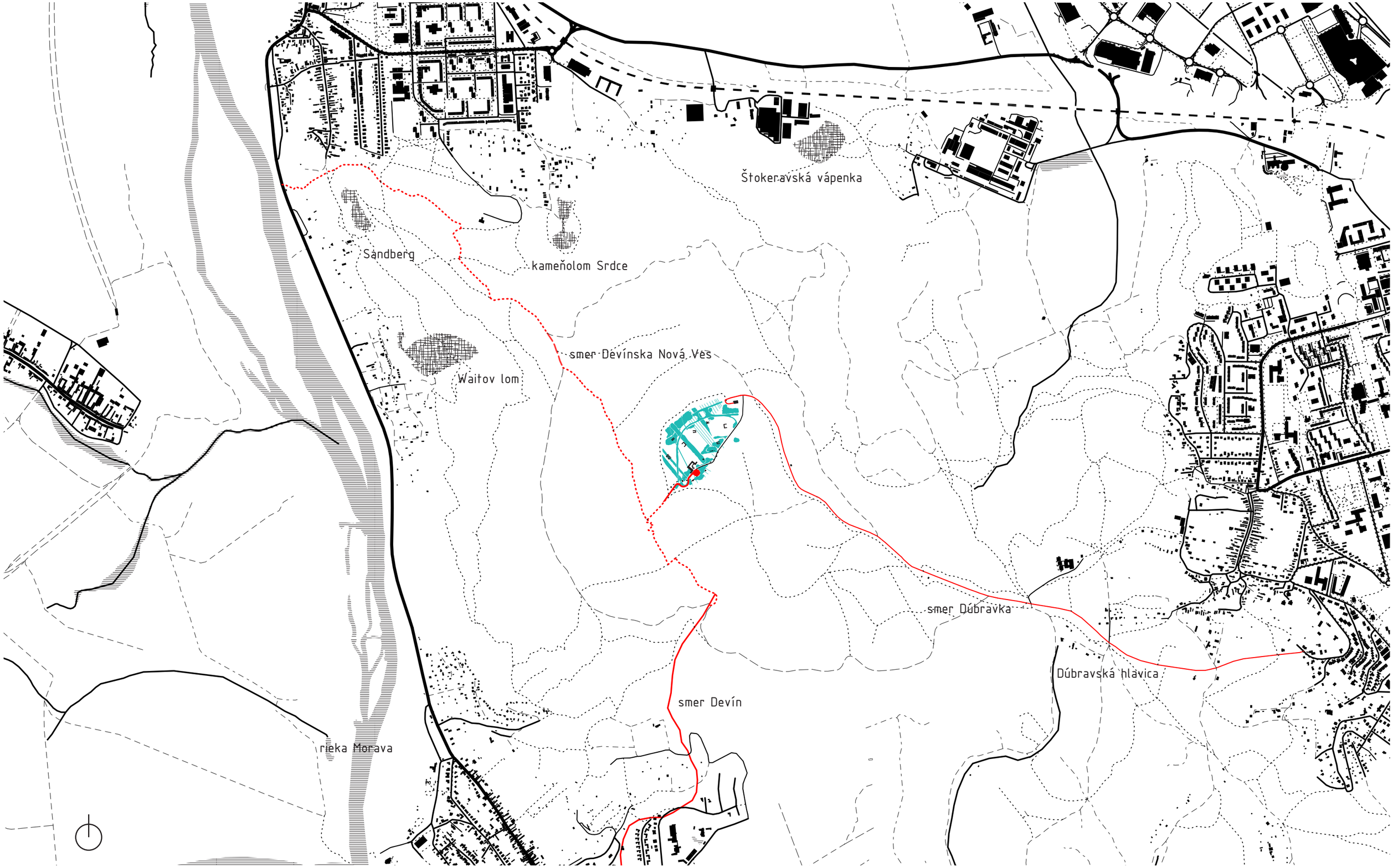

situácia širších vzťahov 1:25000

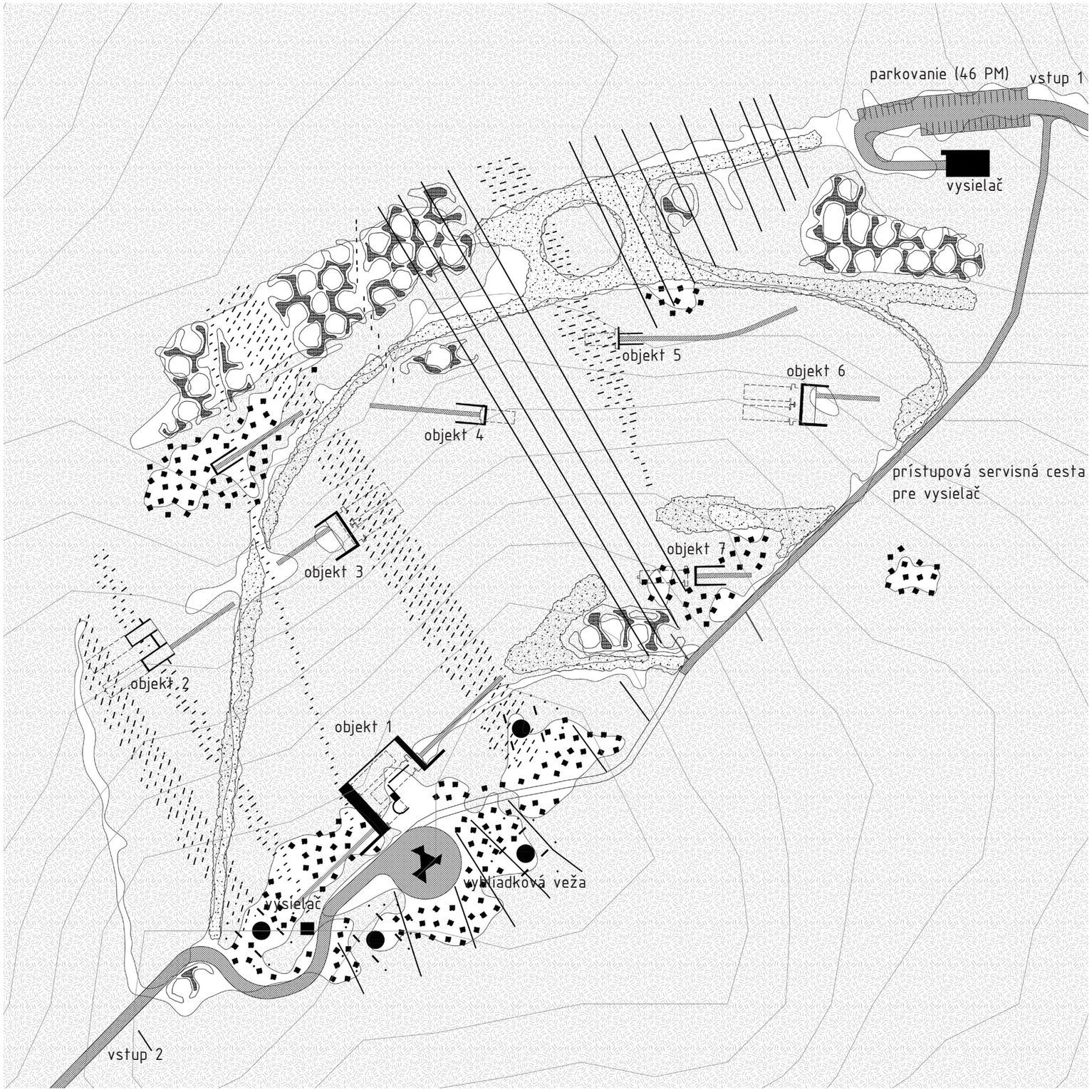

celková situácia územia 1:1800

Skrotené vs. divoké

Základným organizačným rozhodnutím je spôsob rozdelenia areálu na priestory čisté, kontrolované, upravené (verejný priestor) a divoké, neupravované a ponechané prírodným procesom. Kontrolovanými sú dve miesta pri vstupoch do areálu (okolie vyhliadkovej veže a vysielača) a vnútorné priestory betónových bunkrov obsadzované programom. Medzi týmito východiskovými a cieľovými bodmi sú eliminované akékoľvek upravené spojenia; bunkre sú stratené v divokom teréne a je potrebné nájsť si cestu k nim.

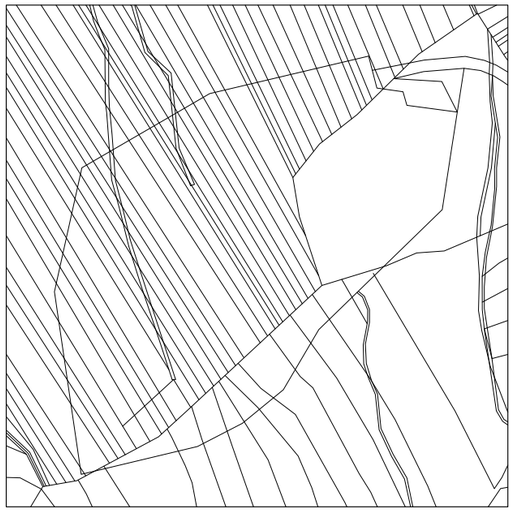

geometria parcelácie územia

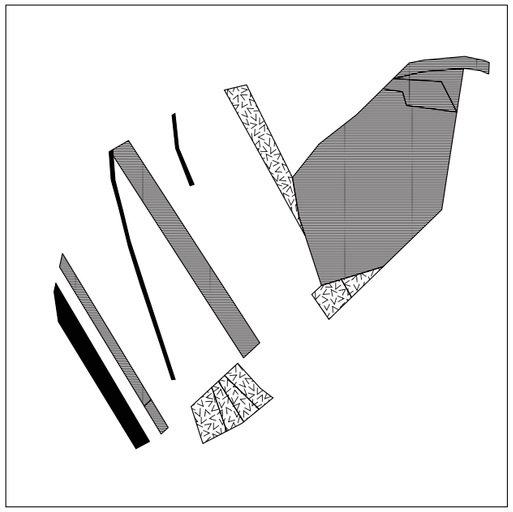

vyznačenie pozemkov patriacich SR/Mesto Bratislava/Lesy SR

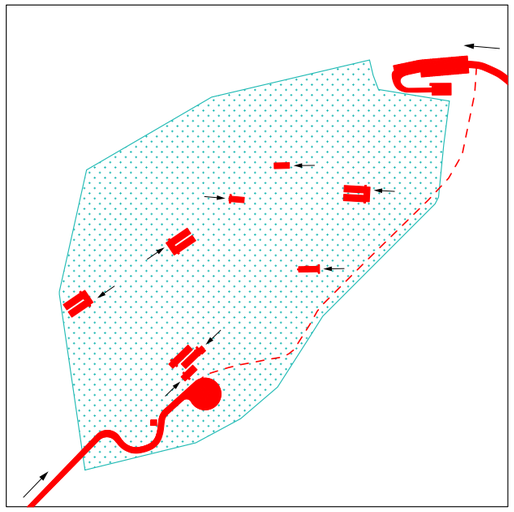

schéma oddelenia kontrolovaných priestorov a obklopenie divokým terénom

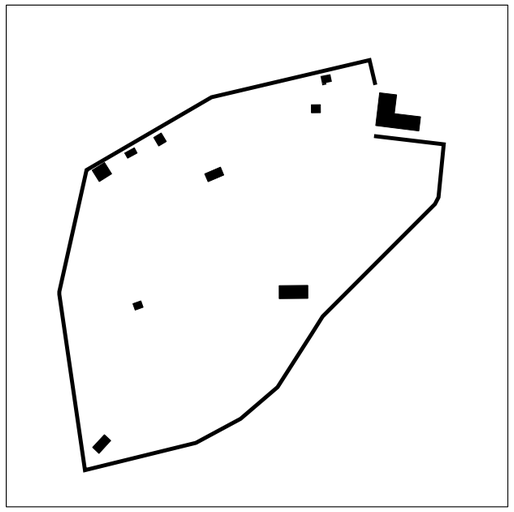

odstraňované objekty – štandardné budovy a plot

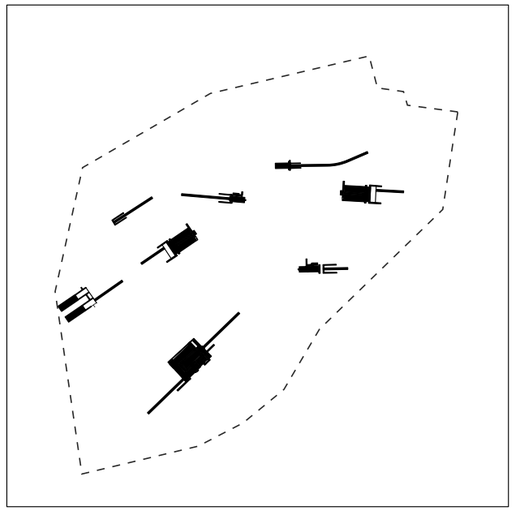

ponechávané objekty – bunkre a fragment prístupovej cesty

Fragmentácia a znovuzoskupovanie

Objekty, ktoré nemajú špeciálnu priestorovú kvalitu, t. j. štandardné budovy, sú zbúrané. Podobne sú búrané aj existujúce cesty, asfaltové plochy a ohraničujúci plot. Materiál, ktorý touto asanáciou vzniká, však nie je odvezený preč, ale znovu použitý na mieste. Fragmenty stavebných konštrukcií rozličného charakteru (kusy stien, železobetónové prefabrikáty, stĺpy, fragmenty stropov, asfalt, tehly, zvyšky drobnej frakcie atď.) sú opätovne zoskupované a ukladané v divokom teréne. Takýmto spôsobom vznikajú nové prírodno-umelé krajiny, bohatšie a špecifickejšie ako existujúci les. Spôsoby ukladania sú definované tak, aby vznikalo 5 rozličných typov krajín, odlíšiteľných priestorovým a geometrickým charakterom a typom životných podmienok pre faunu a flóru.
Lokáciu, kde sa nachádza aký typ krajiny, určuje mapa vznikajúca prekrytím rôznych charakteristických prvkov územia. Do tohto palimpsestu vstupuje poloha ciest, poloha asfaltových plôch a pôdorysná stopa zbúraných budov, poloha nezarastených plôch a charakteristická pásová parcelácia územia.

Objem presunutého materiálu

celkový objem materiálu búraných stavieb: 2234 m^3

krajina (a) – korešponduje s modifikovanou cestou
krajina (b) – korešponduje s modifikovanými plochami
krajina (c) – celková plocha 8145 m^2
použitý materiál: 1608 m^3 (30% stien = 268 m^3 + ostatný objem 1340 m^3)
0,2 m^3 materiálu na 1 m^2 plochy
(objem jedného objektu 8 m^3, z toho 20% vzduchové medzery)
krajina (d) – celková plocha 9356 m^2
použitý materiál: 626 m^3 (70% stien)
0,067 m^3 materiálu na 1 m^2 plochy
krajina (e) – celková dĺžka 1745 m
jedna vrstva uložených panelov 13824 m (s medzerami 0,5–1,5 m)
8 vrstiev panelov

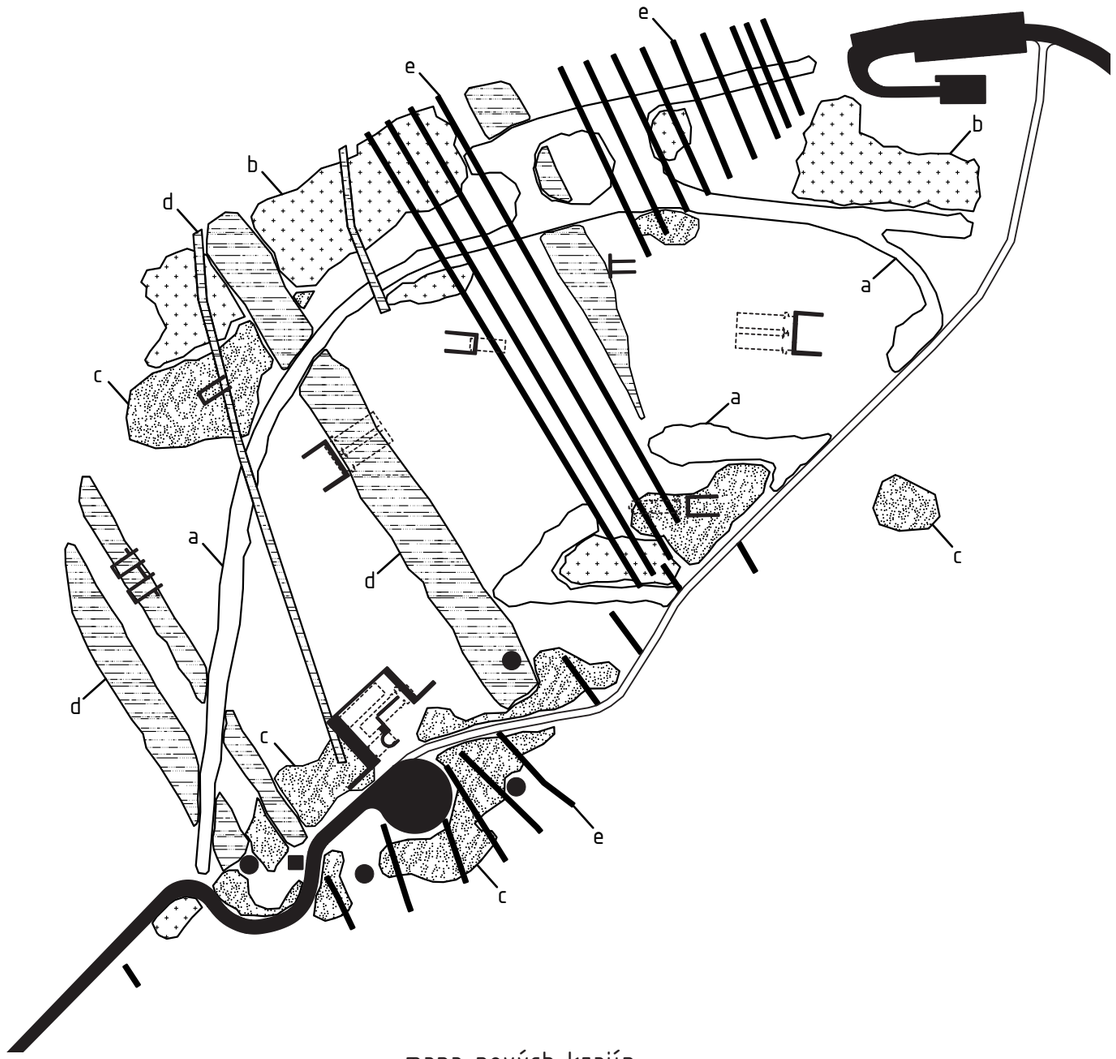

mapa nových krajín

informácie vstupujúce do tvorby vrstvenej mapy krajín

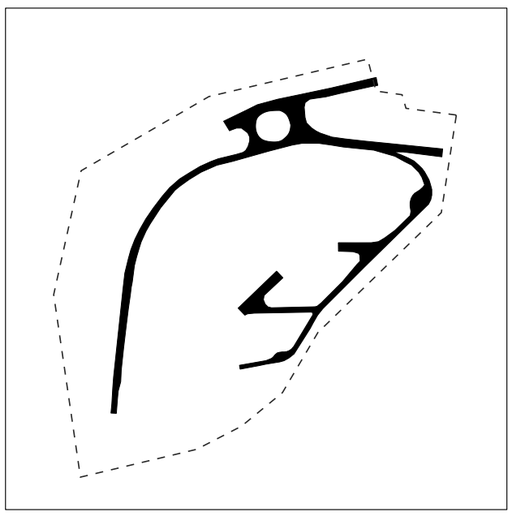

geometria asfaltových ciest

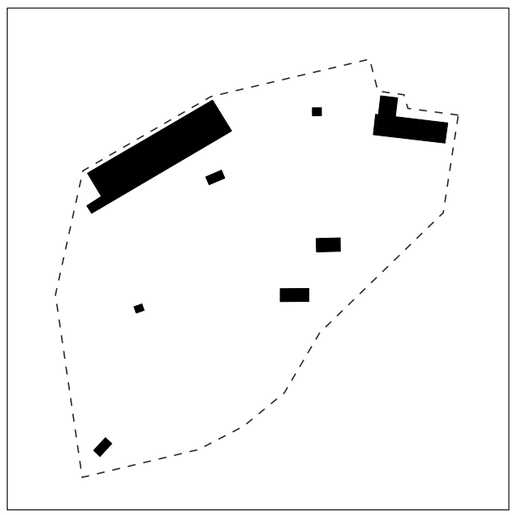

pôdorysné stopy búraných budov a spevnené plochy

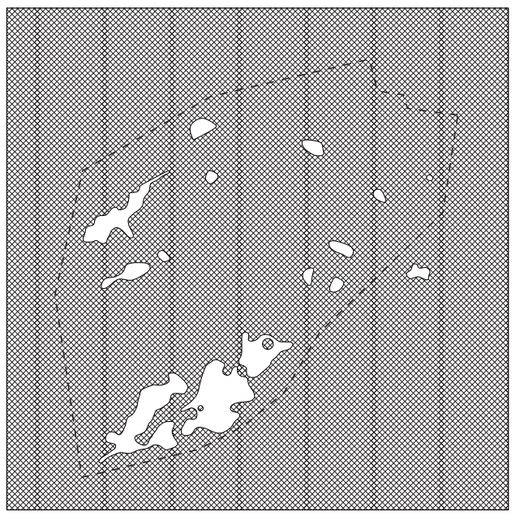

poloha nezarastených plôch

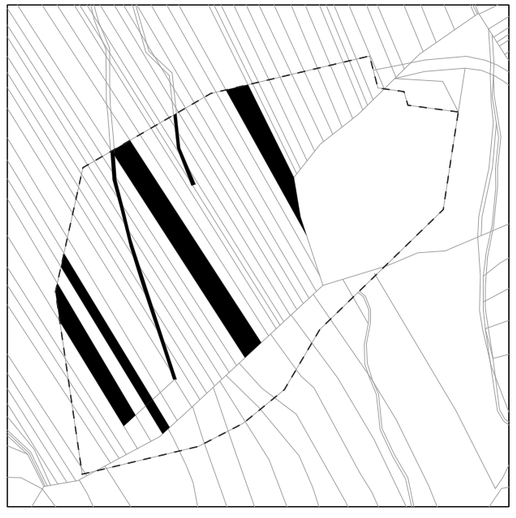

pozemky vo vlastníctve verejných inštitúcií s typickým pásovým charakterom

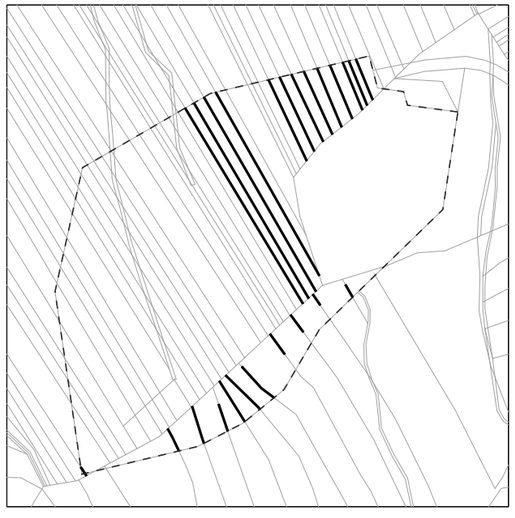

výber hraníc pozemkov s typickým pásovým charakterom

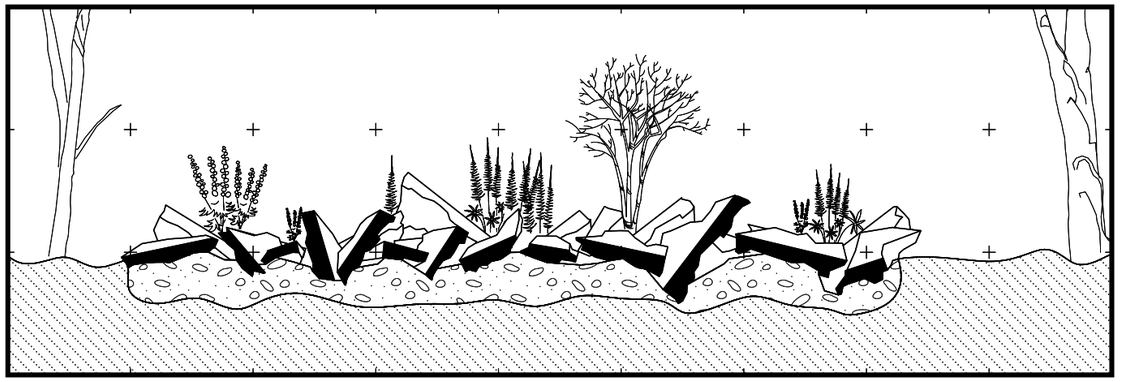

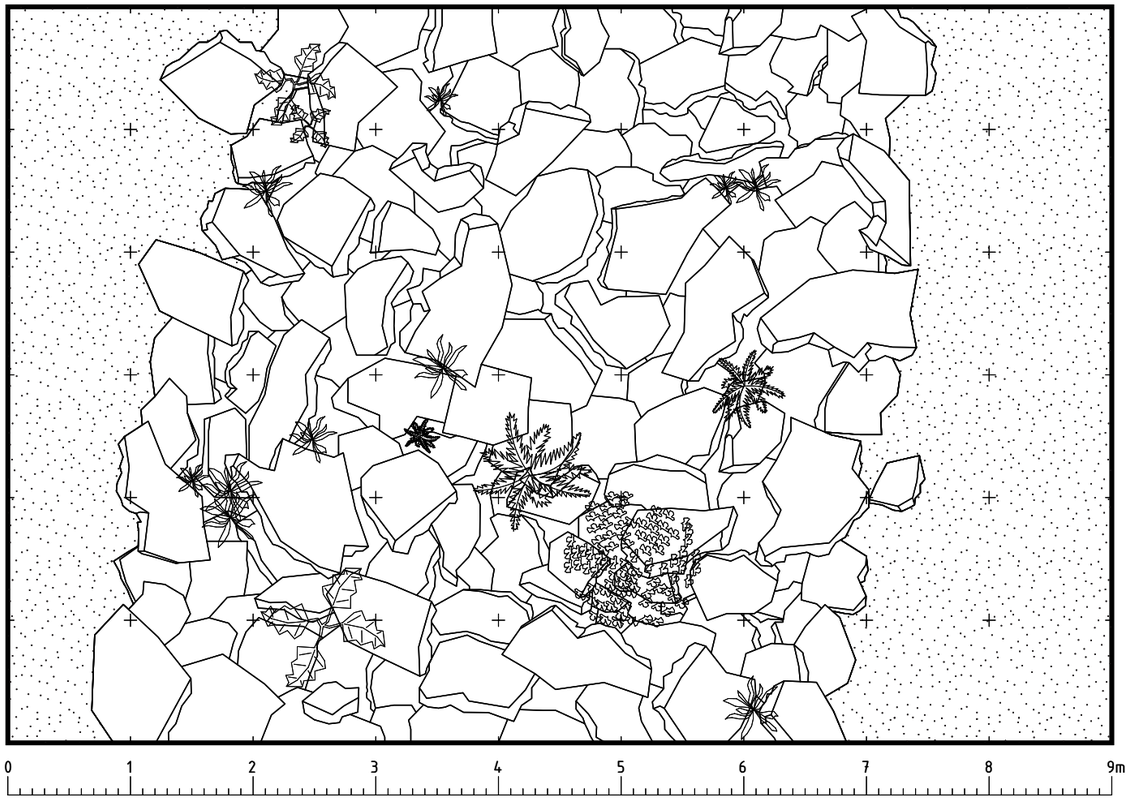

1:50
krajina (a) na mieste asfaltovej cesty; asfaltový povrch je rozbitý, vznikajú štrbiny umožňujúce prerastanie bylín a drevín

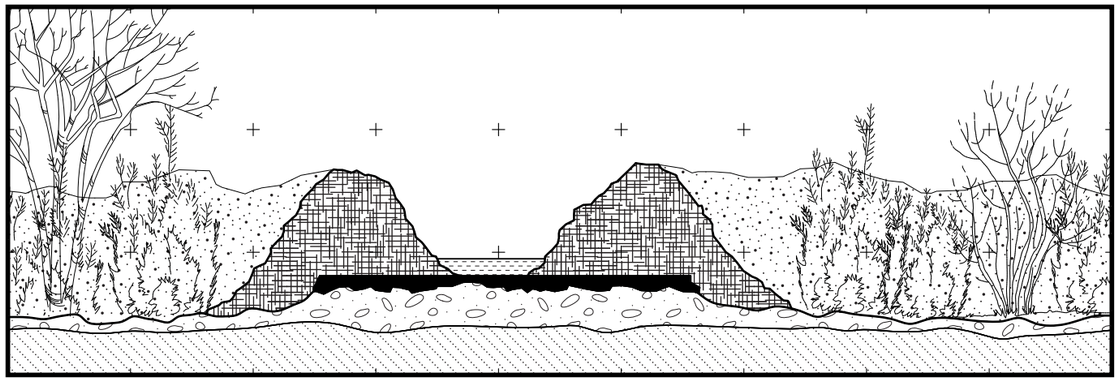

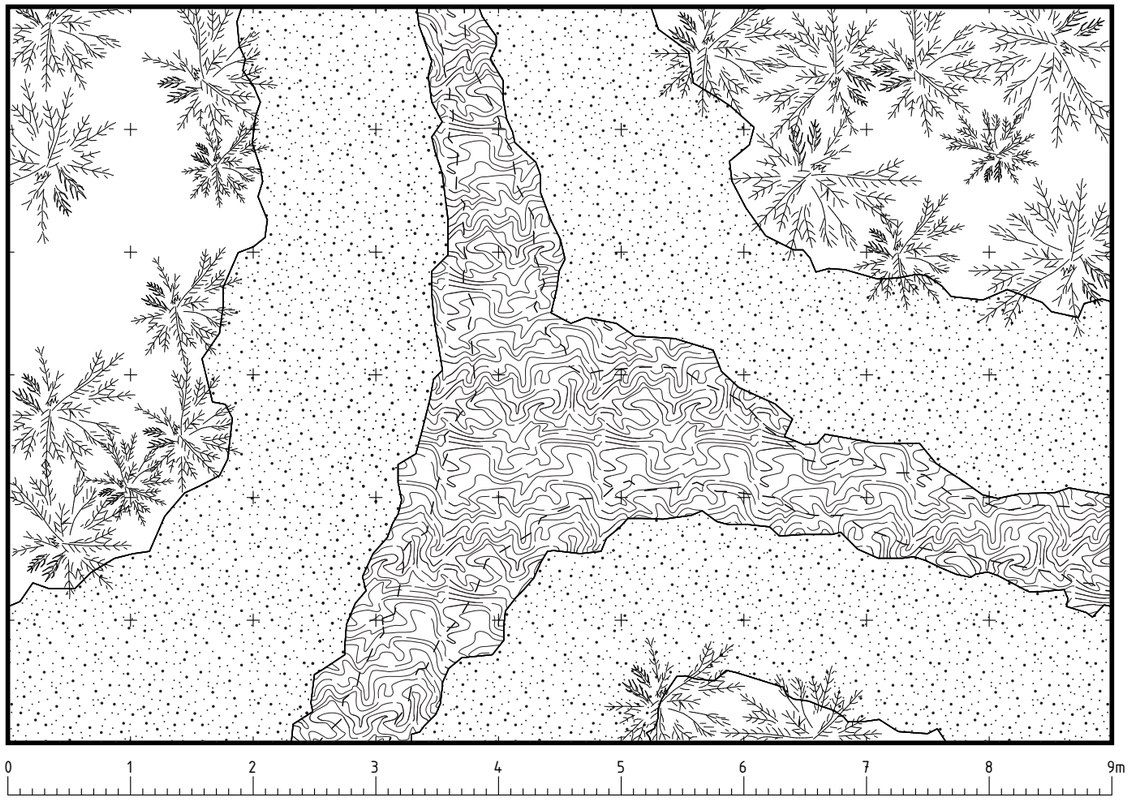

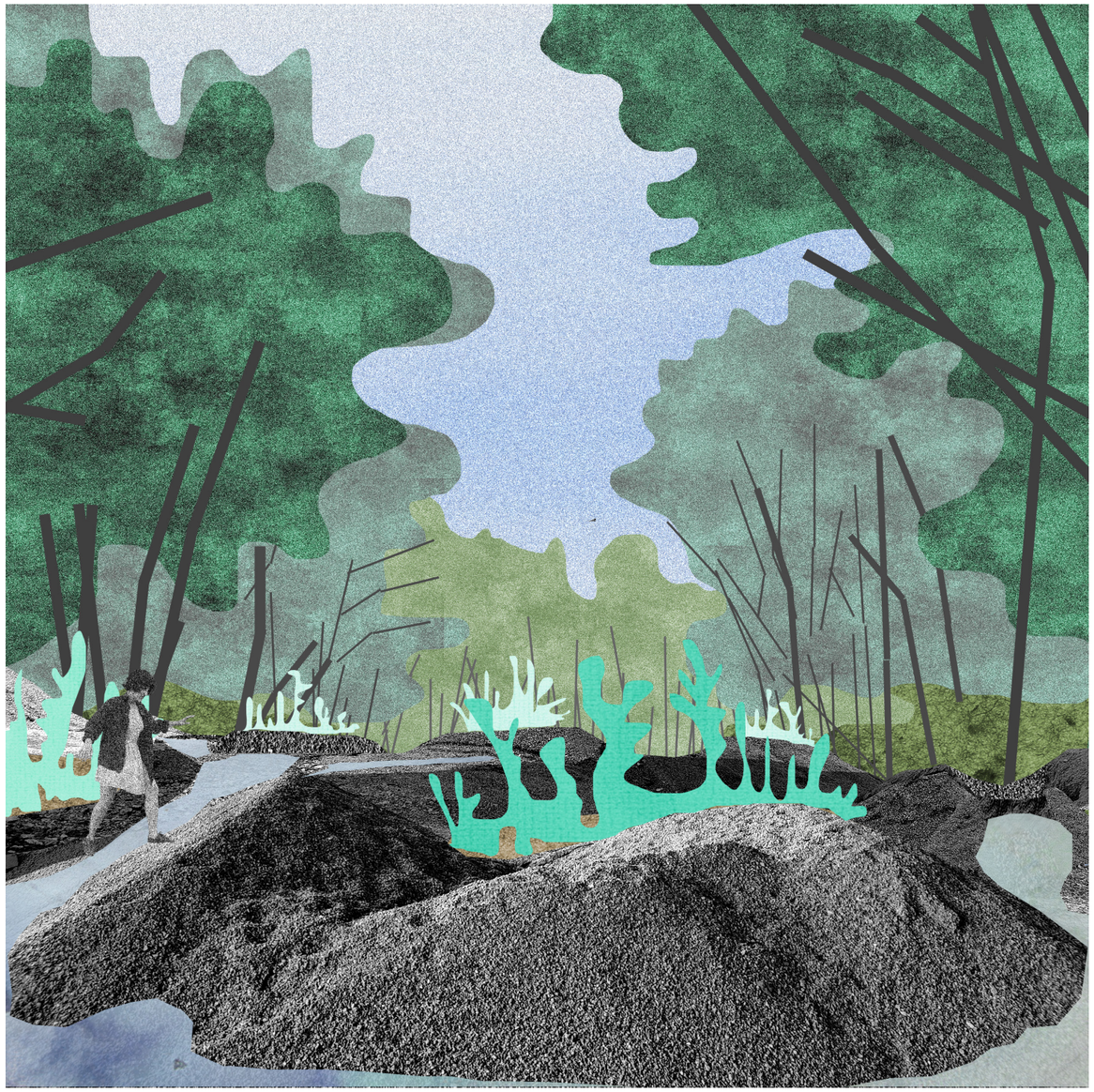

1:50
krajina (b) na mieste asfaltových plôch a pôdorysných stôp búraných budov; asfalt/betón je odstránený na približne kruhových plochách priemeru min. 8m; odstránený asfalt je nahrnutý na okraj; vznikajú krátery ktoré môžu zarásť, plochy medzi nimi po dažďoch udržiavajú vrstvu vody vďaka zachovanému nepriepustnému povrchu

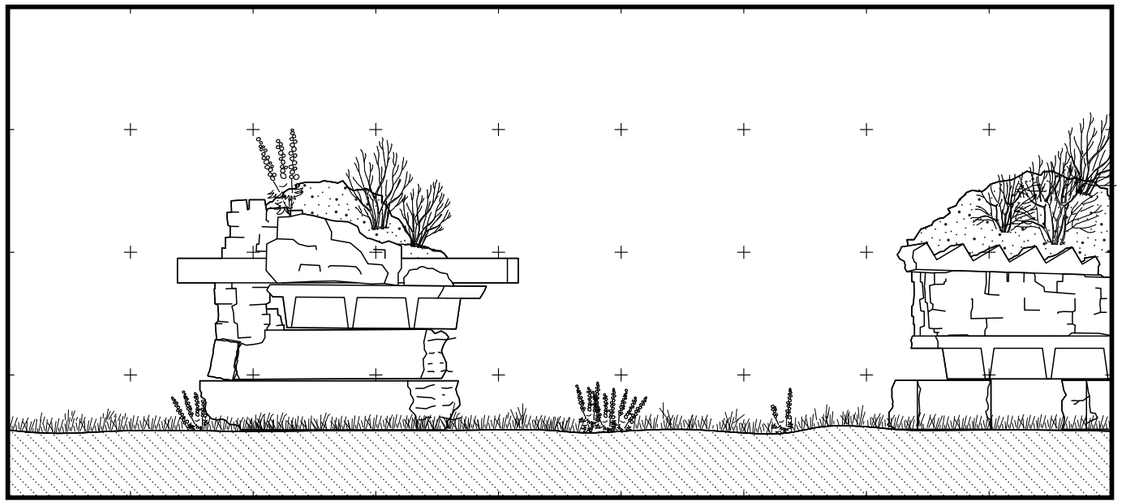

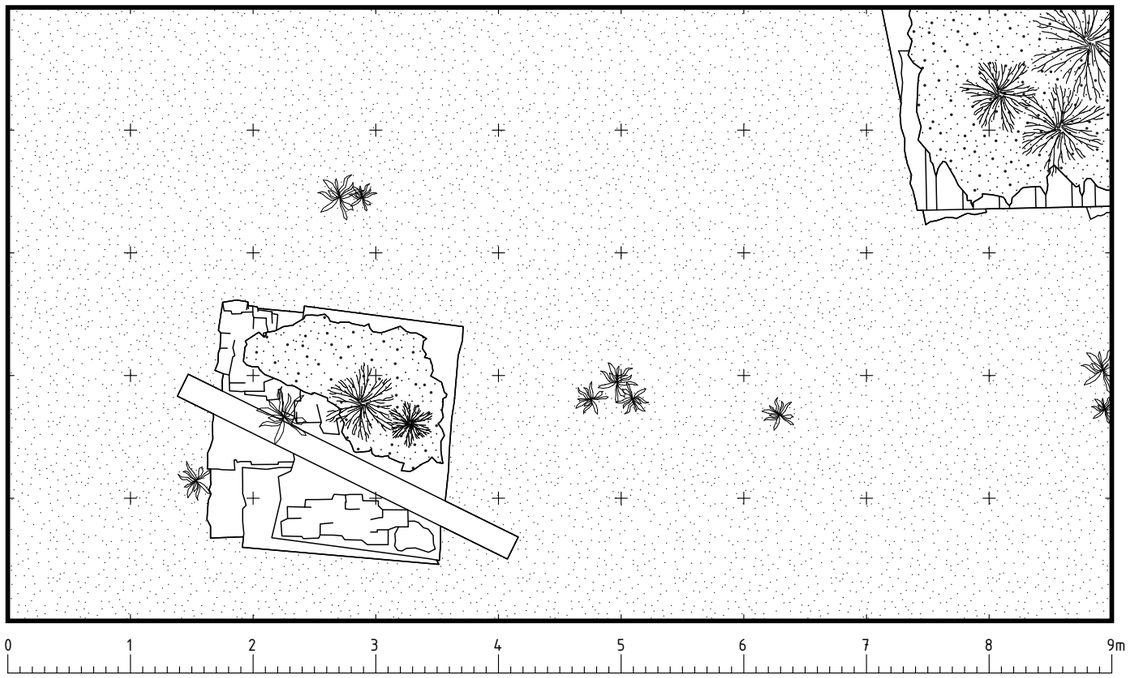

1:50
krajina (c) na čistinách; väčšie kusy pôvodných konštrukcií v kombinácii s rozdrobeným materiálom usporiadané do objektov s približnými rozmermi 2x2x2m; rastliny obsadzujú vyvýšené plochy, živočíchy dutiny v objektoch

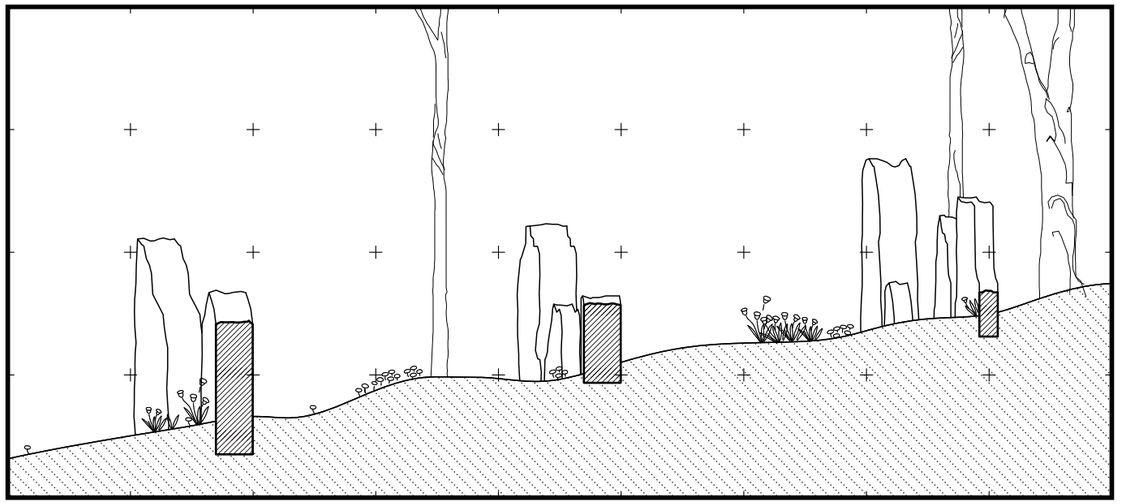

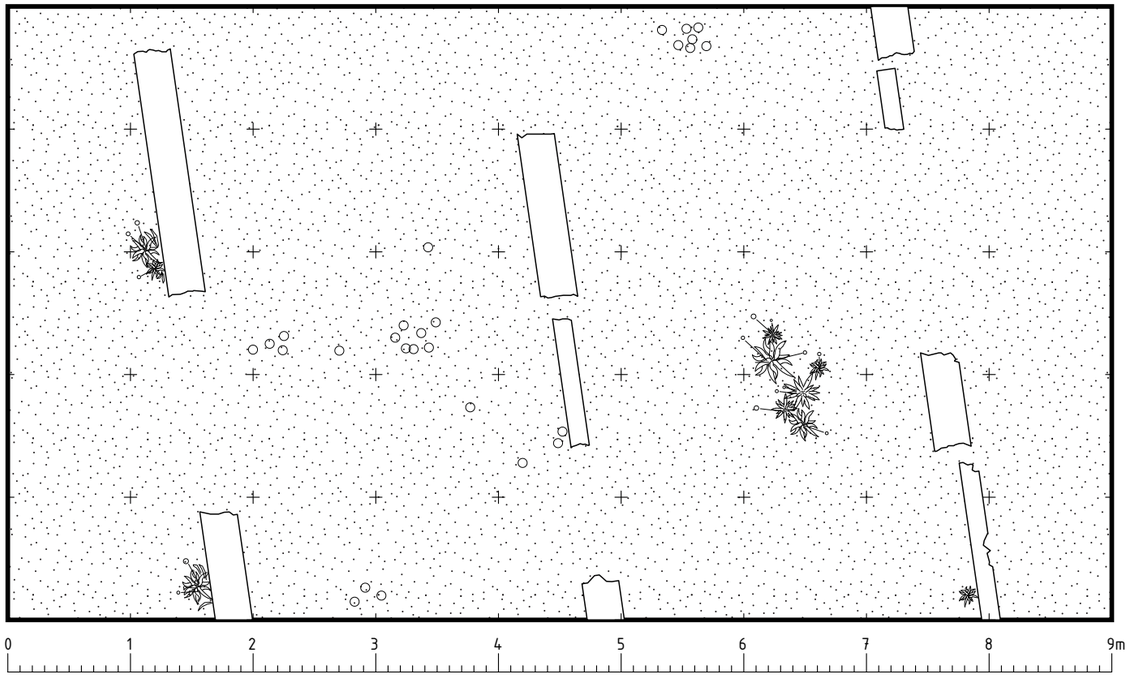

1:50
krajina (d) na pozemkoch patriacich štátu/verejným inštitúciám; ucelené fragmenty stien, niektoré s vrstvou garfitov alebo s pôvodnými obkladmi, sú umiestňované v rovnobežných pásoch s medzerami, vzdialených 3m od seba

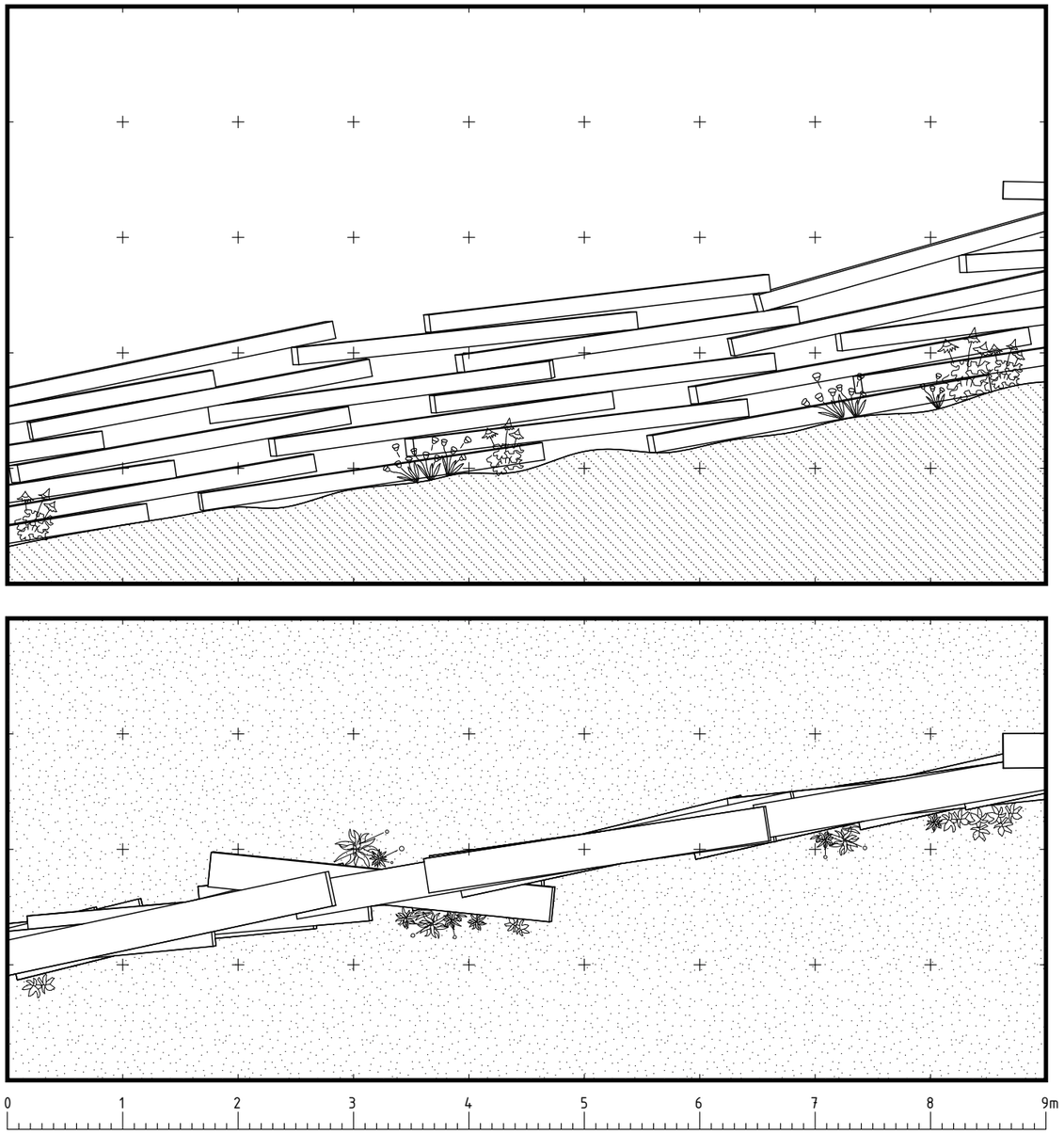

1:50
krajina (e) na hraniciach pásových parciel; prefabrikáty z rozobraného plota uložené iným spôsobom; medzery ako nové habitaty, lineárny charakter umožňujúci migráciu živočíchov po území

Konverzia

Priestory bunkrov, v kontraste s augmentovanou divokosťou naokolo, sú upravené a vyčistené, monitorované a uzamykateľné, čisto „ľudské" priestory. Stratégia úpravy týchto priestorov je pri všetkých rovnaká, spočíva v uzavretí vstupného otvoru priehľadným otváraným oknom a vpustení svetla novým svetlíkom v zadnej časti hlavného priestoru. Betónové steny sú vyčistené a upravená je podlahová plocha. V prípade potreby sú eliminované nadbytočné priečky v sekundárnych priestoroch. Zachovaný je fragment charakteristickej cesty vedúcej k vstupu. Hlavné priestory sú využívané ako výstavné, pre site-specific umelecké inštalácie a pre stále expozície o histórii Devínskej kobyly a raketovej základne, ako infopoint a zázemie. V čase, keď sú priestory uzamknuté, stávajú sa akousi vitrínou, do ktorej sa dá nahliadnuť pomocou okna a svetlíka.

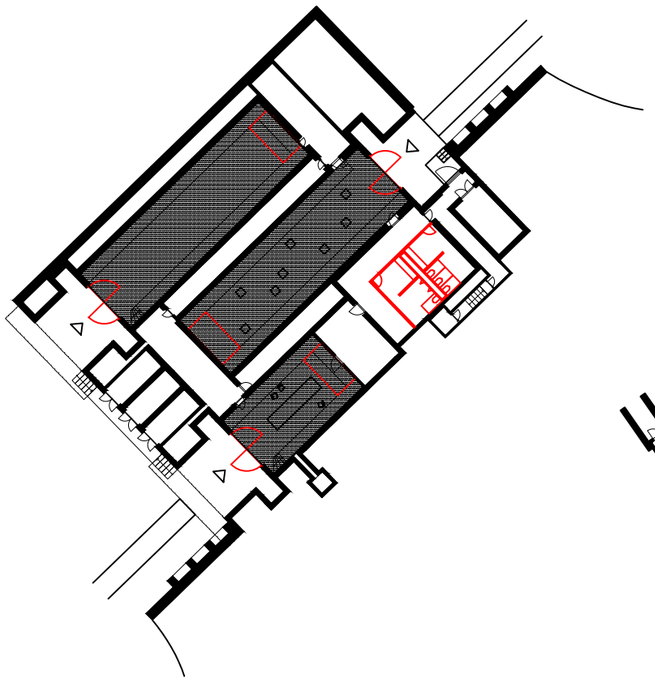

objekt 1 – infopoint, toalety, expozícia Devínska Kobyla, výstavný priestor

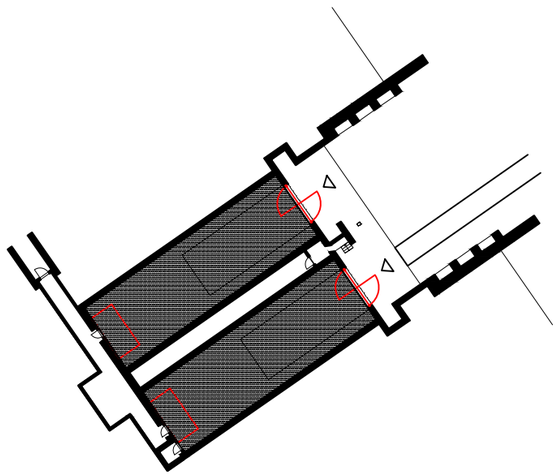

objekt 2 – výstavný priestor

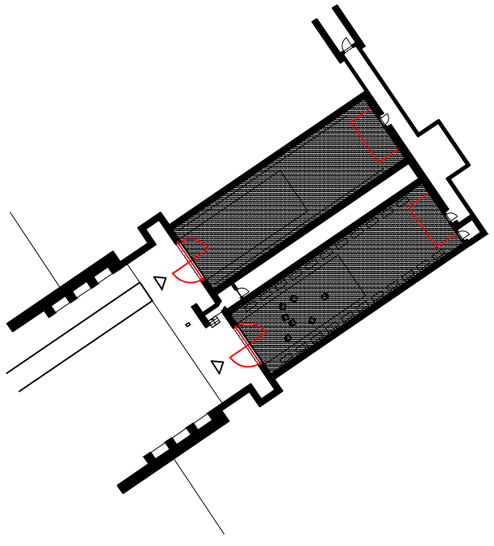

objekt 3 – expozícia Devínska Kobyla

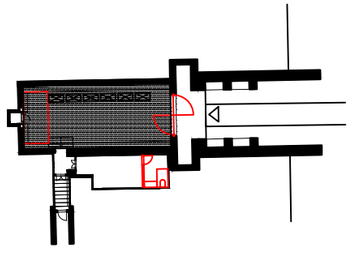

objekt 5 – zázemie, sklad (výskum sukcesívnych prírodných ekosystémov)

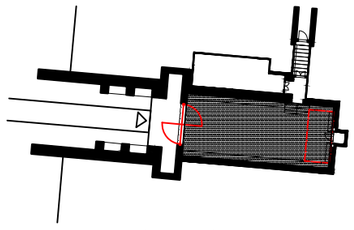

objekt 4 – výstavný priestor

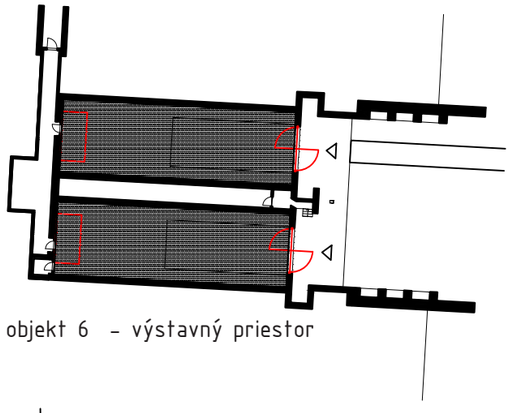

objekt 6 – výstavný priestor

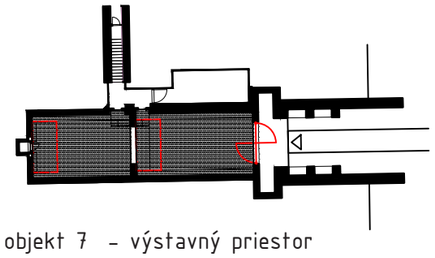

objekt 7 – výstavný priestor

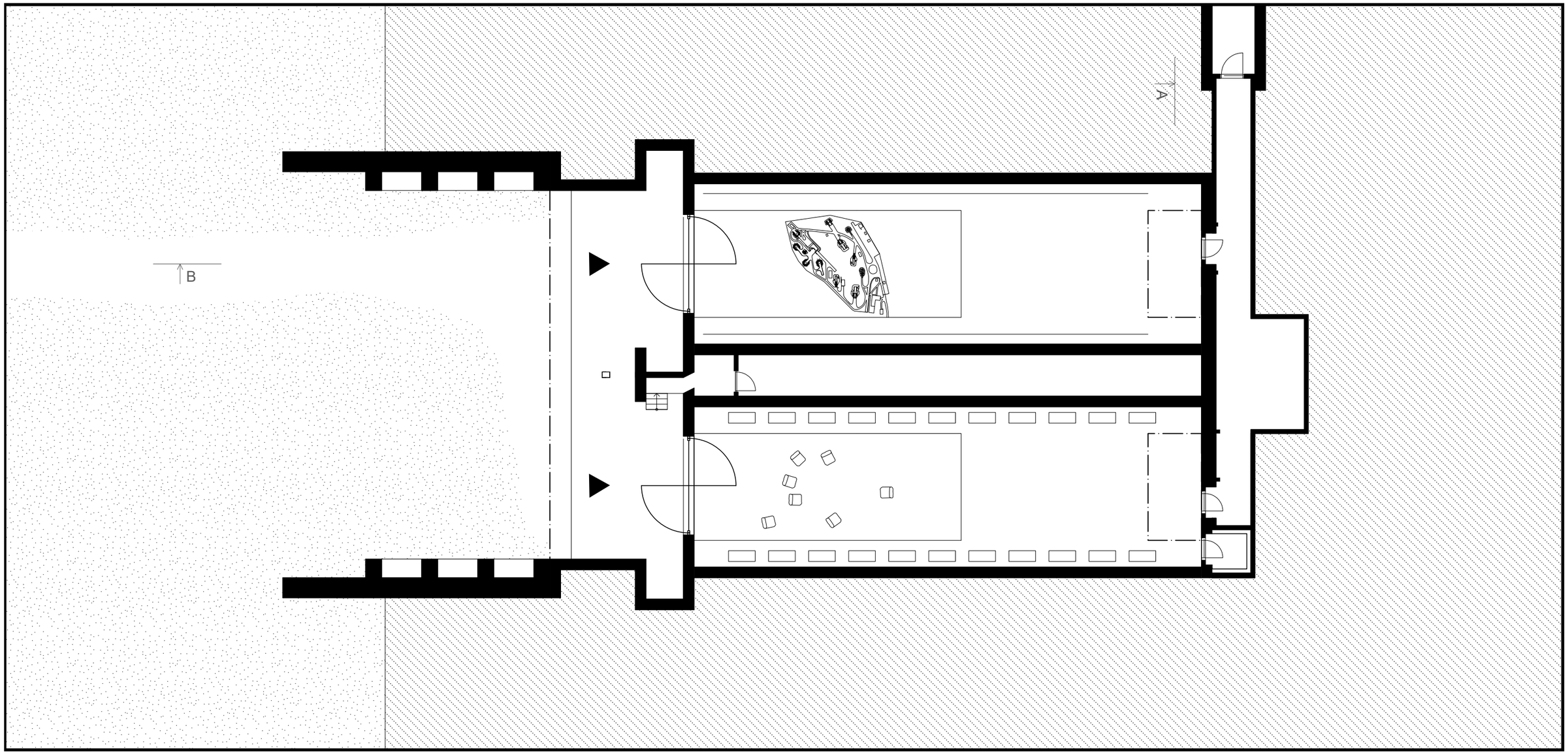

pôdorys 1:150

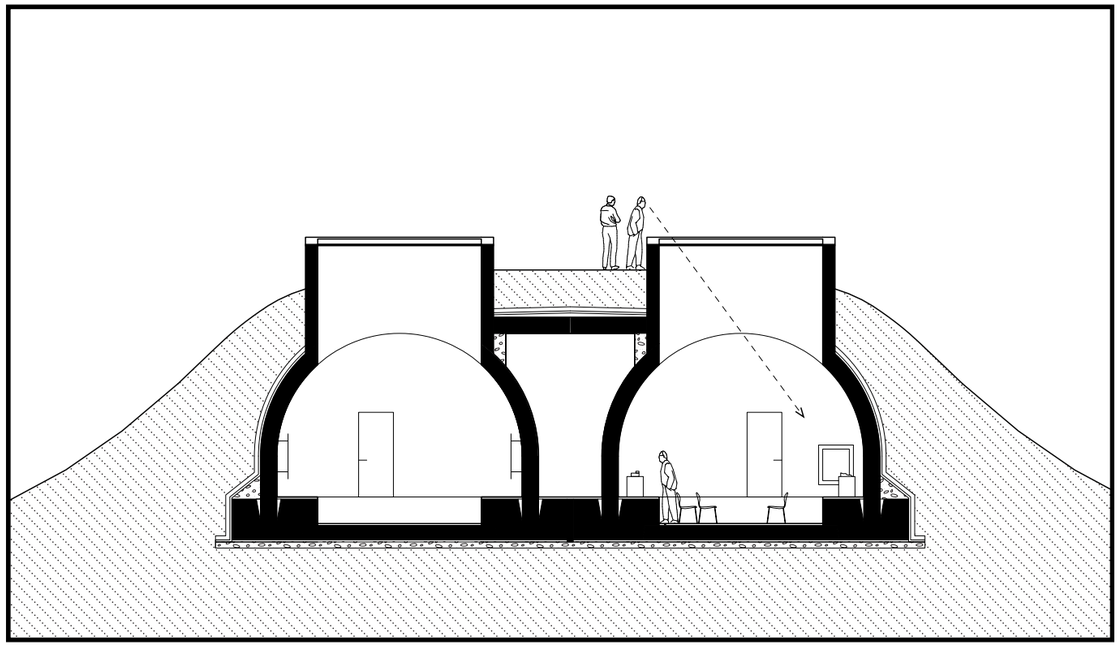

rez A 1:150

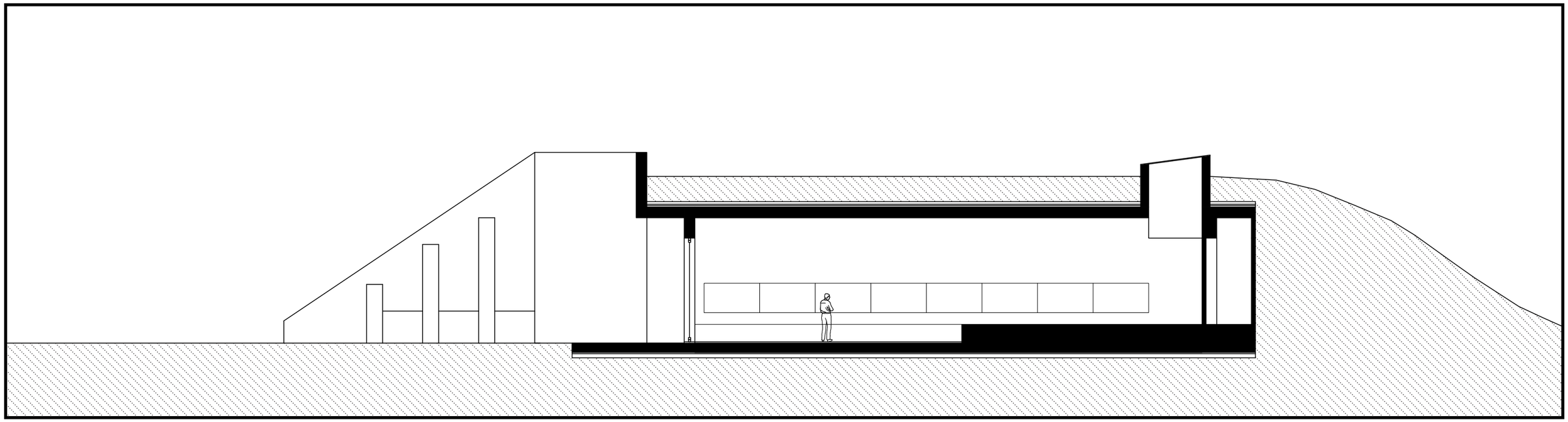

rez B 1:150

Pamäť miesta je zachovaná rôznymi spôsobmi, a) zachovaním pôdorysných stôp objektov a ciest raketovej základne, b) sprítomnením charakteristickej parcelácie pripomínajúcej predchádzajúce využívanie, c) prítomnosťou fyzických fragmentov minulej reality per se v nových krajinách, d) detailnými informáciami o histórii miesta ako pojmové a obrazové reprezentácie vo výstavných priestoroch.
Návštevník musí opustiť vyznačené chodníky a hľadať cieľovú destináciu v zvláštnej krajine nevytvorenej pre človeka, rozoznáva v objektoch stopy ľudskej kultúry, miešajúce sa s prírodninami, ktoré ich postupne obsadzujú, modifikujú a menia, prediera sa cez stopy minulosti tvoriace základ pre nové augmentované prírodné spoločenstvá, všíma si novým spôsobom, vďaka novému kontextu, izolované fragmenty bývalej skutočnosti. Príroda postupne pohltí jej vlastným spôsobom tieto nové krajiny, avšak fyzická stopa minulého zostane.

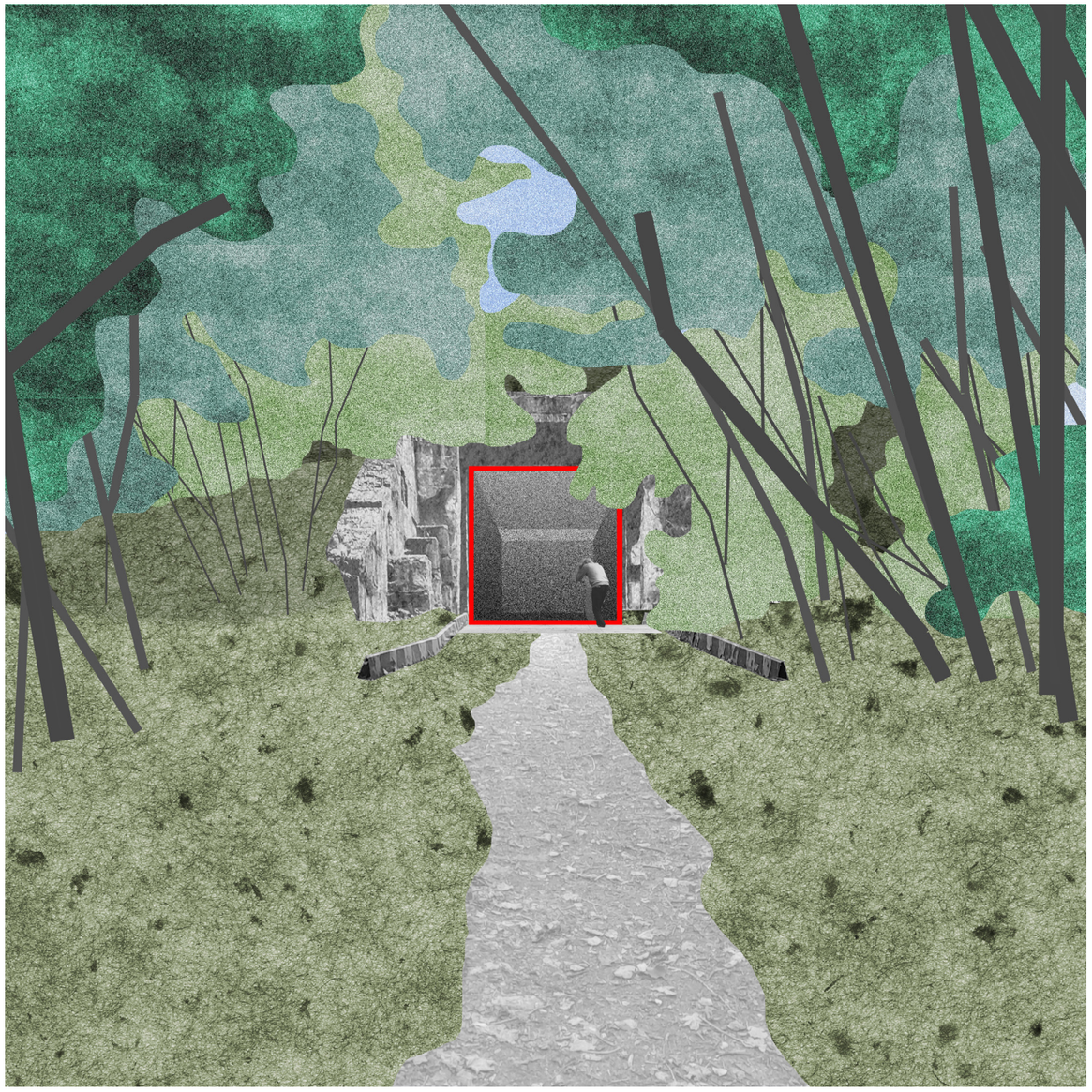

exteriér renovovaného bunkra

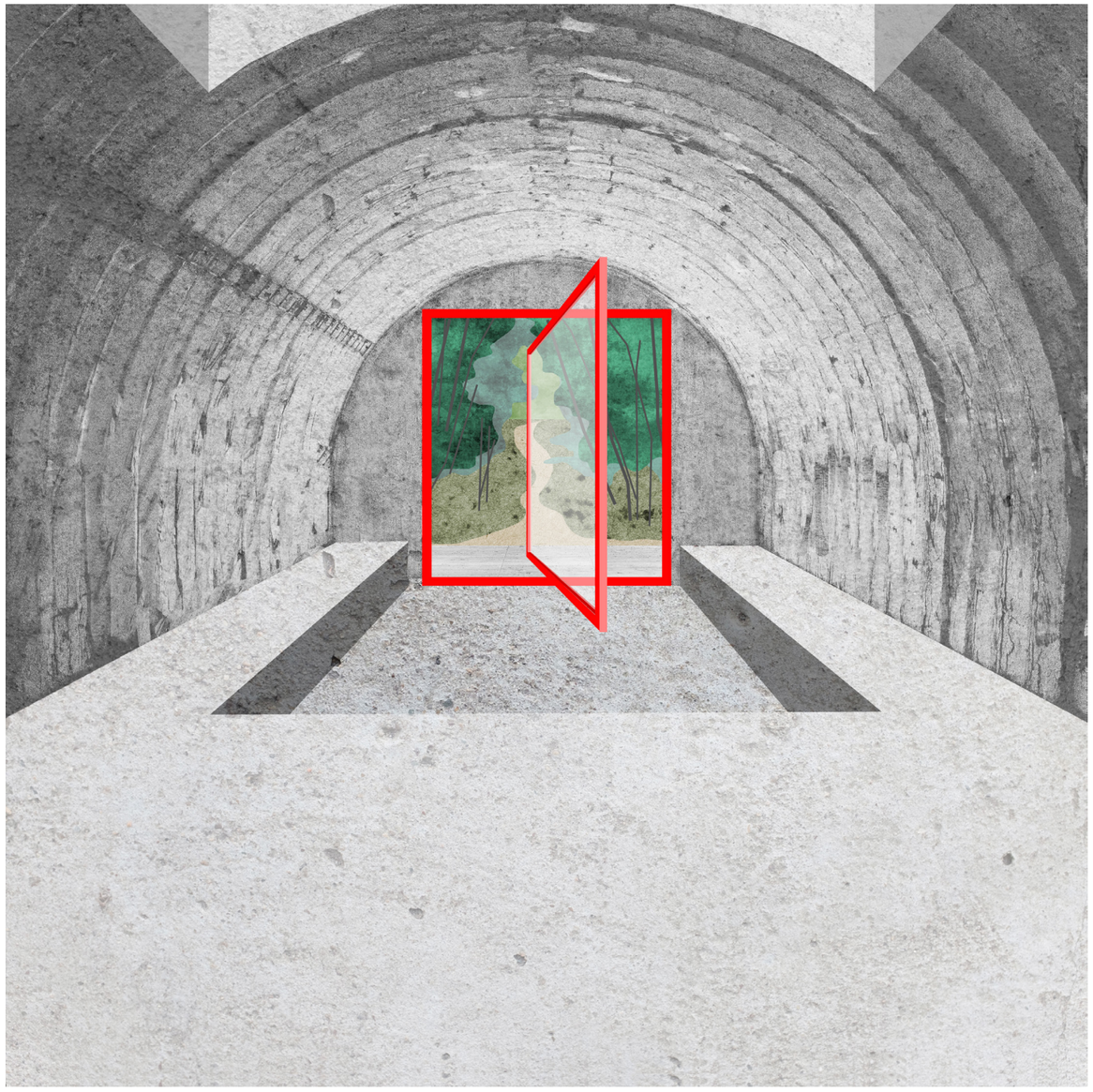

interiér renovovaného bunkra